

Träsnittet

Bilden tecknas på en helt plan träplatta (kallad "stock") som man gör nerskärningar i med olika knivar och järn. Träets egenart, ådring etc kan framhävas genom sandblästring eller borstning med stålborste.

Linoleumsnittet

Samma teknik som vid träsnitt men ofta vekare verktyg, som plattan är lättarbetad. Ett likartat mjukmaterialschnitt är potatistryck.

Metallsnittet

Utfört med block av mjuk metall i stället för trästock. Förekom under en kortare period omkring 1400 och skrotblad (utfört genom bearbetning av metallplåt med verktyget "puns") utgör också en äldre teknik.

Trägravyren

Samma huvudprincip som för träsnitt. Men i stället för längdträ används en stock av ändträ i ett hårt träslag som buxbom eller järnek. Detta möjliggör gravering med samma verktyg (gravstickel) som vid kopparstick. Tekniken uppfanns 1777 av den engelske kopparstickaren Thomas Bewick och har i stor utsträckning använts för reproduktion, var vid den gärna fått beteckningen "xylografi".

Kopparsticket

Kopparstickaren graverar sin bild på en kopparplåt med hjälp av ett skarpt instrument, den s k kopparstickeln eller gravstickeln. Ett kopparstick uppvisar en klar och distinkt linjeföring. För att skilja det från den snarlika etsningen kan man granska linjernas avslutning som är spetsigt avsmalnande, ej tvärhuggen.

Stålsticket

Stålsticket är en variant till kopparsticket, speciellt känt från 1800-talets England. Här byttes kopparplåten ut mot en plåt av det hårdare stålet (ibland järn eller zink), något som tillät tryckning av större upplagor (10 000 ex eller mera) än av kopparsticket som medgav mindre än av 200 ex. av en plåt.

Mezzortinten

Denna svarttonsgravyr, som en gång i tiden faktiskt kallades "svartkonst", härstammar från 1600-talets Holland. Metoden är ganska mödosam i synnerhet därför att plåten i förväg enligt ett visst system måste ruggas upp med ett skarptandat verktyg, en "rocker", så att den vid provtryckning företer en helt sammetssvart yta.

Crayongravyren

Är ett djuptrycksförfarande som efterbildar en kritteckning. Den utförs som en linjeetsning på hård grund, men bilden utarbetas i grunden med rolette, mace-head eller mattoir (järnverktyg), så att plåten blottas i en rad små punkter som kommer avdragens linjer att bli korniga eller kritaktiga.

Punktgravyren

Punktmanér, stippelgravyr kan anses vara en vidareutveckling av crayongravyren, med vilken den inte sällan sammanfattas under benämningen crayonmanér eller kritmanér, vartill även ibland räknas mjukgrundsetsningen.

Tornålsgravyren

Är ytligt sett en synnerligen enkel grafisk metod. Men att rätt använda den fodrar en hög grad av känslighet och handträning. Med en vass nål risttar man i den blanka plåten, varefter denna är klar för infärgning och tryckning.

Etsningen

Utförs med ett inte alltför vasst verktyg (en "radernål" med avrundad spets) på en plåt av koppar eller zink (ett billigare men mera oberäkneligt material) som täckts med syrafast beläggning - "etsgrunden" - av vax, asfalt och harts.

Mjukgrundsetsningen

Görs på en grund av en vikt del hårdgrund och en vikt del kemiskt rent svinister. Över plåten placeras ett kornigt papper, och på detta ritas man med en penna, en tändsticka eller kanske med fingrarna.

Akvatinten

Är ett i motsats till linjetsningen en tonetsning. Här etsas hela ytor eller rättare sagt en stor mängd ytterligt små fläckar att de för blotta ögat flyter samman till en tonad yta. På plåtytan läggs harts eller asfaltpulver, som genom uppvärmning underifrån smälter fast på plåten i små korn, mellan vilka syran sedan får fräta sig ner.

Flatbitning

Är en kompletterande metod som särskilt inom färggrafiken möjliggör intressanta kombinationer av djup- och högtryck. Tekniken innebär att man låter syran angripa hela ytor utan något skydd av grund under ganska lång tid, ofta i flera timmar.

Litografin

Av grekiskan lithos "sten" och grafein, "skriva, rista" är ett plantrycksförfarande, där avtrycket görs från en s k litografisk sten (en sorts kalksten) eller från en s k offsetplåt (kornerad tunn plåt zink- eller aluminiumplåt) och där den grundläggande principen är den att fett och vatten stöter bort varandra.

Monotypin

Är ett plantryck som framställs antingen genom att man målar bilden direkt på en blank plåt och därifrån tar ett avtryck, eller genom att man på plåten lägger ett tjockt lager färg i vilket man tecknar med pinnar, pennor, fingrarna etc, varpå plåten pressas mot papperet i en koppartryckspress.

Avklappning

Är namnet på en ursprungligen kinesisk enkel metod att ta avtryck, i princip mycket lik monotypin. Man målar på en polerad eller uppruggad plåt, lägger ett papper över och gnuggar med handen, en sked e.d, varefter man tar det ena avtrycket efter det andra.

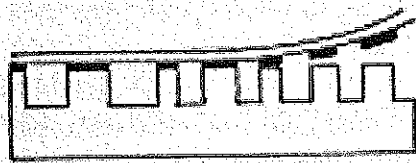
Serigrafin

Av grekiskan "ser", silkesmask och "grafein" skriva, rita", är en grafisk metod som från en anspråkslös början omkr. 1900 (med tryckning av affischer i små upplagor) av amerikanerna utvecklas till ett konstnärligt förfarande som slagit igenom över hela världen, inte bara för reklamändamål - i vilket senare fall man talar om "silk-screen" i stället för serigrafi.

GRAFISKA METODER

Inom grafiken kan urskiljas alltefter tryckmetoden:

- Hög- eller relieftryck
- Djuptryck
- Plantryck och därigenom flera underarter som framgår av denna lilla tablå.

Papper med färg

Stock eller plåt

Högtryck

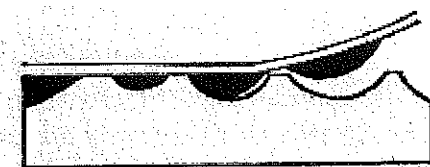
Träsnitt

Linoleumsnitt

Metallsnitt

Skrotblad

Trägravyr (xylografi, träsnitt, tonsnitt, tonstick

Papper med färg

Plåt

Djuptryck

Kopparstick

Stålstick

Mezzotint (svarttonsgravyr)

Crayongravyr

Punktgravyr

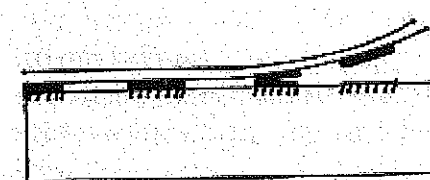
Tornålsgravyr (kallnål)

Etsning (hårdgrundsetsning)

Mjukgrundsetsning

Akvatint (lavermanér, tonetsning)

Flatbitning

Papper med färg

Sten eller plåt

Plantryck

Litografi (stentryck)

Monotyp (uniktryck)

Avklappning

Serigrafi

MÅLNINGSTYPERNA

Målningar - framför allt oljemålningar - är väl det som den stora konstintresserade allmänheten närmast tänker på i samband med konst.

Oljemålningar

Oljemålningar kan vara utförda med så kallade genuina oljefärger eller med hartsoljafärger. De genuina färgerna (med vallmoolja, nötolja, linolja eller annan olja) är nästan ogenomskinliga och ger målningen en mjuk, fet glans, men riskerar att så småningom att gulna och krackelera. Hartsoljafärgerna (med harts som ingrediens) är lättarbetade mera transparenta och löper mindre risk att spricka eller gulna.

Terperamålningar

Terperafärgen, som lär ha uppfunnits av bröderna van Eyck på 1400-talet, har färgämnen upplösta i ett lim- och gummiartat ämne, ofta med tillsats med äggula. I modern tid är tempera en fet emulsionsfärg vanligen på basis av olja och ägg, olja och kasein eller olja och gummi.

Vaxmålningar

Vaxmålning som i modern tid förekommit endast undantagsvis har gamla anor: efter vad man tror har den egyptiskt ursprung och är känd från omkr. 300 f.Kr. Som teknik var detta målningssätt vanligt under antiken och tidig medeltid fram till år 1000. Färgen erhöles genom att man blandade pigmenten med smält, renat bivax.

Akvareller

Akvarell (av lat. aqua, "vatten") är en målning med icke-täckande vattenfärg, så kallad akvarellfärg, med ett bindemedel, ofta gummi arabicum, som är vattenlösligt. Färgen förtunnas med vatten och färgnyanserna får sina olika ljusvärden genom att underlaget, vanlig papper, lyser igenom.

Gouacher

Gouache är en målning med ogenomskinlig, täckande vattenfärg (tillsatt med ett vitt pigment). Det helt vita målas i detta fall med vit färg och uppnås inte som i akvarellen genom utsparning av den vita grundytan.

Pasteller

Pastell är en målning i flera färger, utförd med torra, lösa så kallade pastellkritor. Bottenmaterialet brukar grunderas och ibland målar man på en bottenmålning av akvarell eller gouache.

Akrylmålningar

Akrylfärgen som är ganska ny, syntetisk färg, har på senare år blivit all populärare bland konstnärerna, som gärna använt den som ersättning för oljefärger och betraktat dess funktion som en kombination av oljefärgens och temperafärgens egenskaper och tekniker.